

**Medrese ve İlahiyat Kavşagında
İSLÂMÎ İLİMLER
(Uluslararası Sempozyum)**

المؤتمر الدولي للعلوم الإسلامية بين المدارس الإسلامية التقليدية
والكليات الحديثة المعاصرة

**Islamic Sciences at the Crossroad of Madrasah and Theology
(International Symposium)**

**29 Haziran - 1 Temmuz 2012
29 June – 1 July 2012**

1. Cilt

**Editör
Yrd. Doç. Dr. İsmail NARİN**

**Bingöl Üniversitesi Yayınları
2013**

Medrese Tedrisinde ve Kur'an Eğitiminde Gönüllü Bir Hadim Süleyman Hilmi Tunahan Hazretleri

İbrahim DAĞILMA¹

İslami mücadele önderleri açısından yakın tarih adeta bir hazine gibidir. Zulüm, baskı, tehcir, sindirmelere rağmen hız kesmeyen bir mücadele, yolumuzu ışıtmak ve dava öncüllerini tanımak/tanıtmak için gayretli elleri bekliyor. Hâkim güçlerin sisleme ve unutturma politikasıyla karşı karşıya bu hazineyi kıymetiyle iman ehlinin faydasına sunmamak tarih açısından bir sorumluluk ve ahirete dönük ağır bir mesuliyettir. Biz de bu tarihi sorumluluğun ve uhrevi mesuliyetin bilincinde olarak böyle bir çalışmaya soyunduk. Çalışmamızın ihlâslı olması ve istenen faydalı sonucu vermesi temennimizdir.

Yakın tarihte unutturulamaya çalışılan kıymetli âlimlerden biri de "Kur'an Hadimi" olarak ünlenmeyi fazlasıyla hak eden Süleyman Hilmi Tunahan Hazretleridir. İslami değerlerin zorba yasaklarla ortadan kaldırılmak istendiği, İslami kısırdamalara karşı en acımasız ve korkunç karşılıkların verildiği bir dönemin canlı şahidi ve mazlum tanığı olarak Süleyman Hilmi Hoca "Sizin en hayırlınız Kur'an-ı öğrenen ve öğreteninizdir." Hadis-i Şerifi'nin güzel bir örneğidir.

"Bizim yolumuz İman, İslâm ve Ahlâk-ı Muhammedî'yi aşlamaktan ibarettir. Gâye: Rıza-î İlahîdir. Vasiyetim olsun; tefrikaya düşmeyiniz. Kavmiyet gütmeyiniz. Sünnetten gayri olan, yanlış yollara sapmayınız." sözü ortaya çıkarmak istediğimiz ilim hazinesinin değerinin yüceliğini göstermektedir.

...

Son devrin âlim, müderris ve mücadele adamlarından Süleyman Hilmi Tunahan, 1888 (h. 1304) yılında Silistre'nin Hezargrad kasabasının Ferhatlar köyünde

1 Eğitimci Yazar.

doğmuştur. Tuna Nehri'nin güney kıyısında bulunan Silistre, önceleri Rumeli Eyaleti'nin biriyken Kanuni devrinden itibaren Özi Eyaleti'nin Paşa Sancağı haline getirilmiştir. Bu yer şu anda Bulgaristan sınırları içerisinde yer almaktadır.

Soyu Fatih Sultan Mehmet döneminde yaşayan İdris Bey'e kadar uzanır. Fatih, İdris Bey'i Tuna Han'ı tayin etmiş ve onu kız kardeşiyle evlendirmiştir. Dedesi ise Kaymak Hafızdır. Babası Hoca Osman Efendi, tahsil hayatını İstanbul'da tamamladıktan sonra memleketi Silistre'ye dönmüş ve buradaki Satırlı Medresesi'nde yıllarca müderrislik yapmış meşhur bir alimdir. Annesinin ismi ise Hatice'dir. Hatice Hanım, salih bir kadındır. Bu ailenin güzide evlatları da Fehim, Süleyman Hilmi, İbrahim ve Halil'dir.

Osman Efendi, ilmiyle amil, takva sahibi bir zattır. Bu zat, İstanbul'dayken bir rüya görür: "Vücutundan kopan bir parçanın gökyüzüne çıkar ve etrafa ışıklar saçar." Osman Efendi, rüyasını insanları manen aydınlatacak hayırlı bir evlada yorumlar.

Osman Efendi, Silistre Satırlı Medresesi'nde müderristir. Bu vesileyle çocuklarına ilk tahsillerini kendisi verir. Bu arada o, rüyasında işaret edilen çocuğunun hangisi olduğu merak ve ilgiyle içinde olup onların hal ve tavırlarını izler. Tahsilin ilk evresinden itibaren Süleyman Hilmi, zeka, öğrenme isteği, kavrayış kabiliyeti ve titiz bir edayla İslâmî hayat yaşamakla dikkatleri üzerine toplar. Bu müşahede işaret edilen evladının Süleyman Hilmi olduğunu geciktirmez. Osman Efendi, yakın gelecekte önemli bir misyon yüklenecek olan oğluna maddi-manevi hiçbir fedakarıktan kaçınmaz; kayırmacı olmayan ama gerekli bir ilgi ve alakayla onu yetiştirir.

...

Süleyman Efendi, ilk tahsilini Rüştüye Mektebinde yapar ve sonra bir müddet babasının müderrisi olduğu Satırlı Medresesinde ilim tahsil eder. Bilahare Osman Efendi, oğlunu yüksek tahsil yapması için İstanbul'a gönderir ve ona şu nasihatlerde bulunur:

"İstanbul'da parasız kalmak, ahirette imansız kalmak gibi zordur. Onun için iktisatlı ol, on kuruşa alacağın bir şeyi beş kuruşa almaya gayret et. Usul-ü fıkıh ilmine iyi çalışırsan dininde kuvvetli olursun. Mantık ilminde iyi çalışırsan ilminde kuvvetli olursun..."

Süleyman Efendi önce Fatih Camii dersiamlarından Bafıralı Ahmed Hamdi Efendi'nin yanında "Ulûm-u âliye" olarak isimlendirilen sarf, nahiv, belağat, mantık ve münazara gibi ilimleri ve "ulûm-u ameliye" denilen tefsir, hadis, fıkıh ve bu ilimlerin usullerini tahsil eder. Tahsilini birincilikle tamamlar ve hocasından icazet-

namesini (diploma) alır.

Yıl 1916... Süleyman Efendi derslere olan ilgisi ve harika zekasıyla dikkatleri üzerine çekmiş ve kendi hakkında “yetiştirse iyi bir âlim olacak” görüşü kuvvet kazanır.

Süleyman Efendi, bu icazetten sonra Darü'l-Hilafeti'l-Aliyye Medresesi Kısm-ı âli (İlahiyat Fakültesi) bölümüne kayıt yaptırır, daha önceki tahsilinden dolayı buraya üçüncü sınıftan başlar ve iki yıl sonra da mezun olur. Süleyman Hilmi, günümüz ifadesiyle “akademik kariyer” yapmak için Süleymaniye Medresesi'ne bağlı “Medrestü'l-Mütehassısîn”e (yüksek lisans-doktora) kaydolar. Bu okulun tefsir ve hadis, fıkıh, kelim ve hikmet, edebiyat olmak üzere dört bölümü vardır. O bu bölümlerden tefsir ve hadisi seçmiştir. Süleyman Efendi buradaki tahsilinin ilk iki yılını tamamladıktan sonra (1918'de) “İstanbul Müderrisliği Ruusu” unvanını alır.

27 Mayıs 1919'da ise Medresetü'l-Mütehassısîn'in tefsir ve hadis bölümünü birincilikle bitirir. Ayrıca Süleyman Efendi, Tanzimat'tan sonra açılan ve bugün Hukuk Fakültesi karşılığında olan “Medresetü'l-Kuzat”ı birincilikle kazanmış ve burada “Roma Hukuku, Sakk-ı Şer'î, Ticaret-i Berriyye Hukuku, Ticaret-i Bahriye Hukuku, Hukuk-u Düvel” gibi dersleri başarıyla okuyarak mezun olur. Süleyman Hilmi, okulu birincilikle bitirdiğini telgrafla babasına bildirir. Lakin babası konuya başka bir cepheden yaklaşarak: “*Hüküm verme konumundaki insanların büyük bir mesuliyet altındadır ve adaleti gerçekleştiremeyenler ise cehennemlik olur. Süleyman! Ben seni cehenneme göndermek için İstanbul'a yollamadım.*” Derken Süleyman Efendi, babasına cevabi bir mektup yazar: “*Benim amacım hâkimlik yapmak değil, dini ilimlerde en zirve noktaya çıkmaktır.*” minvalinde ifadeler kullanır. İleriki dönemlerde Süleyman Hilmi'nin bu sözüne bağlı kaldığı ve hâkimlik yapmadığı görülecektir.

Süleyman Efendi, yüksek tahsilini ve akademik kariyerini de üstün bir başarıyla tamamlamış; haklı bir şekilde amel ve mutakki bir kişilik olarak devrinin seçkin âlimleri arasına girer.

Süleyman Efendi, 1 Haziran 1920 tarihinde Daru'l-Hilafeti'l-Aliyye Medresesi'nde müderrisliğe başlamıştır. Ancak bu müderrislik fazla sürmemiş 3 Mart 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat kanunu gereğince medreseler kapatılınca müderrisliği bırakmak zorunda kalmıştır.

Medreselerin kapatılması, İstanbul'daki “Müderrisler Cemiyeti”nde hararetle tartışılmıştır. Çünkü Harf Değişikliği Kanunuyla nasıl ki yüz binlerce okuryazar bir gecede cahilleştirildi, bu kanunla da İslami eğitim veren kurumlar lağv edildi. Eğitim veren tüm kurumlar devletin tekelinde laik bir eğitim vermek üzere ma-

arif kısmından yoksun sadece ezberci bir öğretmeye dönüştü. Bu uygulama binlerce müderrisin işlevsiz kalması manası taşıyordu. Bunlar ya işsiz güçsüz ortada kalacak, hazine misali ilimlerinden müstefid kimse olmayacak ya da müderrisler hükümetin uygun göreceği imamlık, vaizlik, emeklilik gibi yeni vazifeleri kabulenecekler. Müderrislerin çoğu bu durumu kabullenmiş gibi görünüyordular. Yalnız Süleyman Efendi'ye göre bu hadise, hiç de birilerinin algıladığı gibi sıradan ve iyi niyetle yorumlanacak değildi. O, bu adımla Dini ilimler ve Kur'an ilimlerinin ortadan kaldırılmasının amaçlandığını sezmiş ve diğer arkadaşlarını şu ifadelerle uyarmıştır:

“Ey dersiamlar! Sizler bu memlekette, bugün için dinin teminatlarıdır. İkişer, üçer kişi oturup, onlara dini öğretirseniz asgari 50 sene bir-iki nesil boyu İslam'ın ömrünü uzatmış olacaksınız. Bunu yapmazsanız, huzur-u İlahide mesuliyetten yakanızı kurtaramazsınız.”

Fakat zalim idarenin dine bakış açısını bilen ve korku/endişe veya menfaat beklentisi... gibi bazı alt nedenlerle çoğu müderris, bu teklife hiç de istekli görünmemişlerdir. Süleyman Efendi, yoğun çabalar sonunda arkadaşlarının bazılarını ancak şu kararlı bir telgraf çekilmesi için ikna edebilmiştir:

“Biz, aşağıda isim ve imzaları bulunan dersiamlar, hükümetimizin harb-i umumi gibi büyük bir felaketten çıkması dolayısıyla, mali müzayaka içinde bulunduğunu dikkate alarak, dini ve İslami ilimleri fahriyen okutmaya hazır olduğumuzu bildirir..” Fakat cevabî telgrafta şöyle denmektedir:

“Memlekette, tevhid-i tedarikat kanunu yürürlükte, hilafına hareket eden şiddetle cezayı müstelzimidir.”

Bu olumsuz gelişmeler akabinde Süleyman Efendi'nin müderrisliği sona ermiş ve kendisi İstanbul vaizliğine atanmıştır. Bu durum karşısında hemen teslim bayrağını çeken diğer müderris arkadaşları ona:

“Artık hocalıkta bize ekmek kalmadı. Bize tevdi edilecek yeni mesleklere gidelim.” demişler. Süleyman Hilmi Hoca ise izzetli ve onurlu bir duruşla alim bir öncüye layık şu özlü cevabı vermiştir, onlara:

“Efendiler! Hocalık bir meslek, bir ekmek teknesi değildir. Hocalık, Allah'ın, Rasulullah'ın, Kitabullah'ın ve din-i mübin-i İslam'ın tebliğ memurluğudur.”

İstanbul vaizliğine tayin edilen Süleyman Hilmi Efendi'nin önünde iki yol vardır:

- 1) O da ya diğer arkadaşları gibi ya Cumhuriyet'in tevdi ettiği vaizliği kabul

edip az bir paha karşılığında Allah'ın ayetlerini hâkim ideolojinin beklentisine göre yorumlayacak ve bir kısım hüküm ayetlerini de gizleyecek ve rahat hali içinde köşesine çekilecek, etliye sütlüye karışmayacak, dünya huzuru için zalime sessiz kalacak, başını belaya sokacak İslami gayretlerden uzak duracak, kısacası hiçbir şeye karışmayacak,

2) Ya da uğrunda oluk oluk kanların aktığı Kur'an'ı ve Kur'anî ilimleri, Müslüman nesle öğretme davasını yüklenecek; hakiki çehresinden arındırılmaya çalışılan iman ve İslam esaslarını, Allah'ın ahkâmını savunma ve insanlara aşılama kararlığı gösterecek.

Görünürde ilk yol zahiren ve nefis için daha rahat ve kolay, ikinci yol ise meşakatkatli ve zordu. O ikinci yolu tercih etmiş ve o günden sonra Allah'ın kelamı gibi bir öğretiyi omuzlayarak hayırlılar zümresine dâhil olmak arzusuyla talebe okutmayı hayati bir amaç olarak kabul eder.

...

Süleyman Hilmi Efendi, manen temiz ve duruş olarak şerefli bir nesebten geliyordu. Zamanındaki geçerli ilimlerin tamamını biliyor olması ve İslam'ı harfiyen yaşama gayreti onu toplum içinde belirgin ve saygın bir konuma getirmişti. Tıpkı siyah taşlar arasında beyaz bir taş gibi kendini belli ediyordu. Âlim, amil, mutakki ve gayretli bir zat olan Süleyman Hilmi Hoca İslami ilimleri öğretmeye tam ehildi. İşte bu ehliyet ve dirayet, ilmiye sınıfını yeniden diriltme ve yeşertme sevdasında onu daha ısrarlı kıldı.

Evet, O iki tercihten zahiren zorlu ama manen kazançlı olanı seçmiş yani Allah rızası uğruna Kur'an talebeleri yetiştirmeyi hedeflemişti; fakat bir türlü ders alacak bir talebe bulamıyordu. O günkü idarenin din üzerine uyguladığı baskı ve zulümden korkan, sinen insanlar, bırakın okuyup yazmayı, "Allah!" adını bile anmaktan korkar haldeydiler. İslam'ın 5 temel şartının bile yerine getirilemediği, hatta bir hatim, bir yağmur duası merasiminin bile tertiplenemediği, kişinin kendi evlatlarını bile okutamadığı bir hürriyetsizlik, baskı söz konusuydu. Âlimler âlimliğini, sarıklılar sarığını, Kur'an öğreticileri bilgilerini, Müslümanlar Müslümanlıklarını gizlemek zorundaydı.

Süleyman Efendi ise şunu iyice bellemişti: Hazret-i Muhammed aleyhi's-salâtu ve's-selam'dan sonra dini tebliğ edecek, İslami mücadeleyi sürdürececek bir Peygamber olmayacak; ama âlimler, peygamberlerin varisleri olarak bu izzetli emaneti omuzlayacak/ omuzlamalıydı. Sadece korku ve sindirilmiş kişiler yoktu, bu memlekette. Allah'ın dinini muhafaza ve hâkim etme uğruna canını dişine takıp mücadele

yoluna koyulan ve bu yolda işkence, sürgün, zindan, darağaçlarıyla gelen şehadeti şerefle seçen Şeyh Sait, Bediüzzaman, Erdebili Esat, İskilipli Atıf... gibi binlerce şahsiyet vardı. Süleyman Efendi de bu bilinçle Allah'ın dinini/kelamını öğretme işini yüklenmiş ve bu mesuliyeti seve seve kabullenmişti. Çünkü kendisi ilim tahsil etmişti ve bu ilim bir emanetti, emaneti ehline yani taliplerine ulaştırması bir farizaydı, bildikleri onunla toprak olmamalıydı; muhakkak bu ilim toprağında ihlasla yeni âlimler, hocalar yetişmeliydi. Bu sebeple bildiklerini öğretmesi gerekiyordu. Öğretmez ise Allah indinde mesul olacağını da biliyordu. Kendisine:

"Kendini niçin bu kadar yıpratıyorsun?" diyenlere şu cevabı veriyordu:

"Yarım hesap günü var. Allah Teala: 'Süleyman! Verdiğim ilimle ne hizmet ettin, onu sana bu kara topraklara getir de göm diye mi verdim?' derse ne cevap veririm. Zamane âlimlerinin bu husustaki gafletleri büyüktür. Sözde varis-i enbiyayız derler. Nebilerin bıraktığı miras şariat-ı Ahmediye'ye hizmettir. Onlar kendi evlatlarına dahi öğretmiyorlar."

Evet! Böylesi hedefsiz ve gafil korkaklar okutmuyor, Süleyman Hilmi Efendi ise okutmak istediği halde talebe bulmakta güçlük çekiyordu. Hatta bu meyanda bazen dersiam arkadaşlarını ziyaret eder, torunlarını okutup okutmadıklarını sorardı. Onlardan:

"Nerede.. Böyle bir devirde nasıl okutabiliriz ki..." cevabını alınca çok üzülür ve kendisine verilmesi halinde okutabileceğini söylerdi. Ancak bu dahi kabul görmezdi.

O zor günleri Süleyman Efendinin kendi ifadelerinden dinleyelim:

"Okutma imkânı yoktu fakat okuyan dahi bulamadım. Bir zaman geldi, mebus maaşı kadar para verip talebe okutmak istedim bulamadım. Parayı alıp kaçıyorlardı, çünkü korkuyorlardı. O zaman ümidim kırıldı. Bu ilimler yeryüzünden kaybolacak diye korkuyordum. Bunun üzerine kızlarımı okutmaya başladım. İleride torunlarım olursa onlara öğretirler ve böylece bu ilimler yeryüzünden kaybolmaz dedim. Fakat sonradan Cenab-ı Hak, sebepler halketti ve talebe okutma imkânı buldum. Yaşlılardan başladık, gençler daha sonra geldi. Ve şimdi yürüyor... Bütün bunlar, Cenab-ı Hakk'ın bize lütfudur."

Süleyman Efendi, Kur'an öğretme işine dört elle sarılmış, gayreti gün be gün ziyadeleşmişti, diğer yandan da tedbiri elden bırakmadan gizlilikle hareket ediyordu. Öyle ki bir yandan İstanbul'un değişik camilerinde vaaz ediyor, bir yandan da camilerin müezzinliklerinde, apartman bodrumlarında, bulabildiği her yerde talebe okutmaya çalışıyordu. Bu çabanın semeresi olarak Kur'an hadimlerinin ilk tohumları şekilleniyordu. O, aynı zamanda vaaz ve hususi sohbetleriyle, Kur'an talebelerini madden ve manen destekleyecek gönüllüler halkasını teşkil ediyordu.

Önce yaşlılar geldi. Gedikpaşa'daki Azakzade apartmanının bodrumunda, Avukat Osman Bey, Hacı Refik, Mehmet Efendi'yle oluşan halkaya, daha sonra Biletçi Hüseyin Efendi, Tüccar Çırpanlı Mustafa Efendi, Beypazarlı Terzi Ali Bey, Kalaycı Hocalar dâhil oluyor...

Yeni yeni tutuşan kandillerin etrafında yeni halkalar oluşuyordu. Topçular'da, Kısıklı'da, Şehzadebaşı'nda. Bu arada gizli polis teşkilatının istihbari çalışmaları, ajan ve muhbirlerin amansız takipleri sürüyordu. Tutuklama, nezaret, sorgu, işkence, hakaret ve zulümler onun azimli ve şerefli direnişi karşısında eriyordu. İstanbul'da bunalttılar, Kabakçı'ya oradan Kuşkaya mağarasına... Yine yakaladılar, Toroslar'a gitti. Yıldırım adılar, durduramadılar. Çünkü Süleyman Hilmi Hazretleri:

"Bizim hiç duracak zamanımız yok. Ümmet-i Muhammed'in evlatları cehenneme bir sel gibi akıp giderken, biz onlara seyirci kalamayız. Bu selden ne kütük kurtarırsak kardır." diyordu. Vaizlik belgesini iptal ettiler. Hiç orali olmadı. Güya maddi imkânsızlıklarla yoracaklar, ona rahatsızlık vereceklerdi. Onun buna karşı izzeti şunu söylüyordu:

"Biz, değil yorgunluk, rahatsızlık, mezara gidiyor dahi olsak, okumak, okutmak ve hizmet denince koşarız."

Süleyman Efendi, 1924 yılından beri durmamış, gayretle koşmuş, çalışıp didinmiş, gözyaşları dökmüş ve semere olarak bu işin ilk temelleri belirmişti.

Tarih 1943... Niyet halis, istikamet doğru, hedef isabetli, zulüm aşikârdı. Adımlar sonuç veriyor Kur'an halkası yavaş yavaş genişliyordu. Sevindirici bir manzaraydı bu küçük topluluk...

İlk dönemlerde Kur'an öğretecek öğrenciler bulmakta zorluk çeken Süleyman Efendi, bu küçük topluluğa kıymet veriyor, onlara ilmin faziletini aşıyor, hem de talebeliği sevdiriyordu. Onlara bir anne ve baba misali ilgi ve şefkati gösteriyordu. Onlarla iç içeydi, onların sıkıntılarını paylaşıyor, dertlerini dinliyor, ortamı istekli hale getiriyordu. Talebeleri onun için çok anlam ifade ediyordu, bir nevi onun velinimetiydi. Öyle ki günün birinde bir zat Süleyman Efendi'ye gelir:

"Efendi hazretleri oğlumu okutmak istiyorum, ne ücret alıyorsunuz?" diye sorar. Süleyman Efendi ise:

"Sen çocuğunu hemen getir, talebeden para alınmaz. Talebeye para verilir. Okusun da, dinine, kitabına, milletine hizmet etsin!" buyurdular. Süleyman Hilmi Efendi, talebenin iâşesini kendi karşılıyordu. Memuriyetten aldığı parayı kendisi için harcamazdı. Hatta ilim öğretmeyi o kadar içselleştirmişti ki şahsi mülklerini bile satarak ilim talebelerine harcamıştı.

Bir öğretici olmanın yanı sıra iyi bir eğitmen olan Süleyman Hilmi Hoca, değme pedagoğlara taş çıkaracak bir yeterlilikte eğitimin inceliklerine vakıftı; yani aynı zamanda eğitim metodolojisinde işin uzmanından daha gelişkin noktadaydı. Kur'an dersine başlamadan önce talebelerin hal hatırını sorar, bir sıkıntıları varsa dinler ve onu çözmeye çalışır; bazen de güne, eğitime daha canlı ve istekli bir başlangıç adına latifeler yapar, ders öncesi talebeyi psikolojik yönden zinde tutmayı bilirdi. Bu sayede talebeler onu bir hocadan ziyade kendileri üzerine titreyen merhametli bir baba olarak görürlerdi.

Talebelere rızık ve geçim endişesi taşımamalarını tavsiye eder, Allah için okuyan ahiretinin zaten mamur olduğunu hatırlatır; ayrıca böylelerinin dünyalığının da iyi olacağını söylerdi. İlim taliblerine şu tavsiyeden geri durmazdı:

“Oğlum ilimsiz ibadetin tadı olmaz. Tek kanatlı kuş uçmaz. İnsanların dünyaya dalıp istikbal sevdasına daldıkları şu günlerde Mevla'nın ilmîni okuyacağız. O, insana iki cihanda izzet ve şeref veren gerekli bir iştir. İhlâs ve samimiyetle Allah Rasulü'ne yönelen, gölge gibi dünyayı elde eder. Dünyaya çalışan ise ahireti kazanamaz. Zira Ahiret hakikat, dünya haleftir. Eğer ağacı kökünden götürürsen gölge de beraberinde gelir.”

Talebelik yapmak için Anadolu'dan çıkarılarak sürüyerek gelen köylü çocukları, aldıkları eğitim sonucunda izinli olarak veya Ramazan ayı münasebetiyle evlerine bir vakar abidesi, ahlak timsali ve bir beyefendi misali olarak dönüyorlardı. Bunların bu giyim kuşamı, edepli halleri ve hepsinden önemlisi küçücük çocukların kürsülerden halka vaaz etmesi karşısında insanlar hayran kalırlardı.

...

Allah yolunun yolcuları için mücadeleyi erteleme, yorgun düşüp kenara çekilme, yaptıklarını yeterli görüp emekli havasına girme, şartların zorluğundan ve baskının çokluğundan dem vurarak çalışmayı terk etme söz konusu olamaz. Çünkü kulluk amaçlı yaratılan insan için dünya imtihanında tatil diye bir kavram yoktur. Süleyman Hilmi Efendi, bu bilinçle hareket eder; Kur'an eğitimini canı pahasına ertelemezdi. Öyle ki çok sıkı takibat altında olduğu zamanlarda bile hiçbir şekilde pes etmemiş, bunun için değişik metodlar uygulamış, tedbirler almıştı:

1) Sık sık yer değiştirme: Süleyman Efendi bir gün Şehzadebaşı'ndaki caminin müezzin odasında, diğer gün Erenköy'de bir talebesinin evinde, öbür gün bir apartmanın bodrumunda, bir sonraki gün bir başka yerde olmak üzere sık sık yer değiştirerek dersleri okutur. Bu sayede polislerin takibatından da kısmen kurtulur. Bu arada vaazlarını da hiç ihmal etmez, akşam namazı harici her vakitte etrafındaki cemaate nasihatler etmiştir.

2) Çiftlikler kiralama: 1930-36 yılları arasında Çatalca'da kiraladığı Halit Paşa'nın Kabakça Çiftliğinde o gün bulabildiği birkaç talebe ile derse başlamıştı. Bir taraftan ders okutuyor, diğer taraftan da Sirkeci'ye gelerek, Anadolu'dan çalışmak için gelen gençlere birer lira vererek okutmak için yanına alırdı. Kabakça çiftliğinde 5 ayrı değirmende talebe okutup derse devam ettiği bir zaman, durumdan şüphelenen polisler, " Bu kadar gencin çalışmasında bir iş var!" diyerek onları takibe alırlar. Çünkü Süleyman Efendi, talebeleri işçi olarak göstermişti. Süleyman Efendi bu takipten kurtulabilmek için talebeleriyle 20 km uzakta olan Kuşkay dağına gitmeyi göze alır, eşya ve kitaplar sırtlarında oldukları halde orada bir kulübede derse devam ederdi. Ancak bunu haber alan jandarmalar, bir gün Süleyman Efendi'yi Kur'an öğretirken yakalarlar. Karakola götürülür, Süleyman Hilmi Hazretleri jandarma yüzbaşısıyla arasında şu konuşma geçer:

- *Ben hocalığı bir tarafa bırakayım. Sen de komutanlığı bir tarafa bırak. Seninle bir konuşalım!*

- *Buyur hocam!*

- *Hayır, hocam demeyeceksin. Şimdi sen komutanlığı bir tarafa bırak, ben de hocalığı bir tarafa bıraktım. Birer vatandaş olarak konuşuyoruz!*

- *Peki buyurun!*

- *İyi ki Allah seni bir tazı olarak yaratmamış. Eğer öyle olsaydı, şu ormanlarda yakalamadık tavşan bırakmazdım. Şu dağların tepesinde Allah'ın kitabını okutuyor diye geldin beni karakola götürüyorsun değil mi?*

Bunun üzerine komutan başını yere eğer ve suskun kalır.

Yine Süleyman Efendi, başka bir zaman Lüleburgaz'da pancar çiftliği kiralamış, çapa adı altında talebe okutmuştur. Aynı maksatla Anadolu'ya geçmiş, Konya Ereğlisi kırlarında ve yolu olmayan ancak aşiretlerin çadır kurup hayvan otlattığı Toros dağlarının tepelerinde mandıracılık yapmış, onu vesile kılarak talebe okutmakla meşgul olmuştur. Kazancını ise hep bu uğurda sarf etmiştir.

Süleyman Efendi, her türlü sıkıntıya rağmen hizmetini devam ettirmiş. Maddi tazyikler ve tecritlerle bu büyük dava adamını yıldırmanın, bu sefer takip ve tevkiflerle ona baskı yapmaya başlarlar. 1939 yılında bir gün onu evinden alarak İstanbul Emniyeti Birinci Şubeye getirirler. Oradaki üç günlük çilesine dostları ve yakınları da ortak edilir. Fakat mahkemeye çıkarıldığında bütün tertipler boşa çıkar. Birinci Ağır Ceza Mahkemesi tarafından salıverilir. Tutuksuz olarak aylarca devam eden mahkeme sonunda da beraat eder. O, mahkemeyi bir tarafa bırakmış, başta

çocukları olmak üzere bulabildiği birkaç talebeye ders vermeye devam etmiştir.

1936-1939 arası yıllar Süleyman Efendi için çile dönemidir. Bunu talebesi ve damadı olan Kemal Kaçar'ın anlatımlarından öğreniyoruz:

Evine defalarca baskın yapılır ve sayısız denecek kadar polisler gelir, özel eşyalarına kadar evi didik didik aranır, akabinde Emniyet Müdürlüğüne götürülüp tazyik edilir,

1939 yılında beraatle sonuçlanan tevkiften dört yıl sonra 1943'te başka bir engelle karşılaşır. Baskı, tezyif, tevkifle onu onurlu yolundan alıkoyamayanlar, bu kez yalancı bazı şahitler bularak onu vaizlik görevinden men ederler. Bir yıl sonra ise ikinci bir takiple yakalanır. Sulh Ceza Mahkemesi tutuklanmasına karar verir. Tabutluk olarak bilinen dar ve basık mekânlardaki işkence 8 gün sürer. Burada binlerce mumluk ampuller altında uykusuz günler geçirir. Sonuçta elde var sıfır misali Asliye Ceza Mahkemesi, onu kefaletle tahliye eder ve bilahare beraat eder.

Evet! Süleyman Efendi böyle bir ortamda bin bir ızdırap ve çile ile talebeler okutup yetiştirdi. Ve böylesi zor şartların getireceği manevi kazanım noktasında da talebelerini tembihlemek ve gayrete getirmekten uzak durmadı. Bu minval üzere onlara şu ve benzeri nasihatleri yapardı:

"Evlatlarım! Görüyorsunuz dinin en garip olduğu bir devirde geldik. Ben sizi bunca zor şartlar altında okuttum. Sizden para istemiyorum. Sizden istediğim tek şey şudur: Siz de gidip Anadolu'nun her yerine kurslar, yurtlar açın ve ümmet-i Muhammed'in evlatlarına dininizi ve kitabımızı öğretin."

"Bizim bu alemde biricik emelimiz var: O da ümmet-i Muhammed'in evlatlarının kalplerine fuyuzat-ı Muhammedi'yeyi aşılmasıdır... Evlatlarım, siz Allah'ın memuru, dinin memurusunuz... Vazifeniz batağa düşmüş, çamura yuvarlanmış Ümmet-i Muhammed'in evlatlarını bataklıktan kurtarmak, Fuyuzat-ı Muhammedi'yeyi aşılmasıdır. Evlatlarım, sizler bahtiyarsınız, çünkü hayyen an hayyen/ diriden diriye ilim tahsil ediyorsunuz. Bizden aldığımız ilmi başkalarına okutmaz, öğretmez, aşamazsanız, biliniz ki huzur-u İlahi'de elim yakınızda olacaktır."

Acep bugün düne göre imkânlar açısından daha elverişli olduğu halde Kur'an eğitiminin geri kalan, bu hayırlı görevden kaçmak için bahaneler üreten insanlar görevlerini yerine getirdiklerini mi sanıyorlar?

...

Süleyman Efendi, Kur'an eğitimi ve Arapça öğretiminde medreselerden farklı

bir metod uygulamıştır. Öğrenciye sadece öğreten, bilgiyi ezberleten bir yaklaşımdan öte “Öğrenciyi faal hale getiren” bir yaklaşım içindeydi. Bu metod, hem daha kalıcı, hem daha kısa sürede yüksek verim veriyordu. Süleyman Efendi ise bazı derslerde ibareler hariç ezberletme yapmıyor, dersi talebeye okutturuyor ve onun eksikliklerini tamamlıyordu. Bu sayede hem talebeye değer verildiği için güven geliyor, hem de dersler uygulamalı olduğu için daha kalıcı oluyordu.

Süleyman Efendi, dersleri tercüme kitaplardan öğretmek yerine emsileden başlayarak bütün büyük ulemanın medreselerde takip edilen temel kitaplar vasıtasıyla İslamiyet’i kaynağından orijinal dili olan Arapça’dan okutmuş ve öğretmiştir. O, yeni kitaplar yazmaktansa İslam alimlerinin zengin birikiminden ve hazineler misali eserlerden yararlanıp talebe yetiştirmeyi, onlara İslami bir ölçü ve imani bir ruh vermeyi tercih etmiştir. Yok olmaya yüz tutan, iman, itikat ve ibadetleri tekrar yeşertip yaşartmak ve muhafaza edebilmek için İslam akaidinin ve şeriat düşüncesinin temeli yani usul-ü dinde asil olan tahkiki, fûru-u dinde asil olan taklidi öğretirken “Şerh-i akaid”i okutarak günümüzdeki ve tarihteki sapıklıkları tanıtmış ve dalalet fırkalarına düşmekten muhafaza etmiştir.

Takip ettiği metod, ihlaslı çalışma ve gayretli adımlar Süleyman Efendi’ye başarı getirmiş, medreselerde 15-20 senede ancak okutulup öğretilen kitapları azami 3-5 senede okutmaya muvaffak olmuştur. Onun şu sözü de aslında Kur’an eğitiminde elde edilen başarının hakikatini göstermektedir:

“Cenab-ı Hakk’ın yüz esmasının tasarrufları bize çevrildi. Biz bunlardan ancak bir tansenini kullanıyoruz. O da talebelerimizi çabuk yetiştirmektir.” ifadeleri bu hakikati bildirmektedir.

Onun ilim öğretme hususunda talebe ile nasıl meşgul olduğunu, onlara nasıl ders anlattığını Hacı Ali Şeker şöyle anlatmaktadır:

“Bir gün Konyalı Hacı Mustafa Efendi ile Kısıklı’daki kursa gitmiştik. Efendi Hazretleri sohbet ederken bir ara talebeleri çağırdı. Nasıl ders okuttuğunu ve niçin çabuk meyveler alındığını bize şöyle gösterdi: Efendi Hazretleri gayet mülayim bir tavır ve kendine mahsus bir eda ile;

“- Oku bakayım evladım” dedi. En baştaki talebe de kitaptan ibare okumaya başladı. Ve kendi bildiği kadar mana verdi. Eksiklerini Efendi Hazretleri tamamladı. O mevzuda ilave bilgiler verdi. Sıra ikinci talebeye gelmişti. Müteakip ibareyi o da okudu. Verebildiği kadar mana verdi. Talebeye yardımcı olabilmek için bazı hatırlatıcı sorular sordu. Talebe o soruların cevabını verdikten sonra önündeki ibareyi daha kolay çözmeye başladı. Talebe bir taraftan da hocasının önünde kendi

bilgilerini hatırlayarak ibareyi çözünce, iştiyaka geliyor ve daha ilerisini okumak istiyordu. Bu esnada Efendi Hazretleri'nin mülayim bir baba gibi okşayıcı sesi ye-tiştiriyordu:

“Sen oku evladım.. zamire dikkat et.. ikinci babtan okuyacaksın.. naib-i faili unutma...”
Biz bu ders okuma şekline hayran olmuştuk. O yaşıma rağmen bende ders okuma iştiyaki doğdu.”

Onun eğitim metodunun önemli bir parçası da sevgidir. O, talebelerine bir ana-baba şefkatiyle yaklaşıyor, onların her türlü dertleriyle dertleniyor ve çaresi için maddi-manevi elinden gelen bütün fedakarlıkları gösteriyordu.

...

Süleyman Hilmi Efendi, yaşadığı coğrafyada İslam alimi olma sorumluluğuyla hareket etmeyi hedeflediği gibi diğer coğrafyadaki Müslümanlarla irtibatı ve onların derdiyle dertlenmeyi hedeflemişti. Örneğin; 1956'da Cezayir Müslümanlarının istiklal mücadelesinde Türkiye hükümeti beynelmilel mahfillerde Fransızları desteklemiş ve Milletler Cemiyeti'ndeki oylamanın da Cezayirli aleyhine neticelenmesinde etkili olmuştu. İslam dünyasında Türkiye'ye olan itimadın, yıllarca sürecektir şekilde, kaybedilmesine sebep olan bu politika on binlerce Müslüman'ın kanının Fransızlarca akıtılmasına da alet olmuştu. Cezayirli kardeşlerimizin sızısını içinde duyan Süleyman Efendi, dayanamamış, vaazlarında:

“Cezayirli kardeşlerimize hiç olmazsa dua edelim!” sözleriyle gönlünün feryadını aksettirmiştir. Müslüman'ın Müslüman kardeşine duası dahi İslam düşmanlarını rahatsız etmiş/etmektedir. Cezayirli Müslümanlara bu dua talebi üzerine dahi de-faatle Süleyman Efendi'nin ifadesi alınmıştır.

...

1950'lere gelindiğinde İslami Çalışmaların önündeki engeller ve yasaklar, artık halkı bir patlama noktasına getirmişti. Demokrat Parti ve Menderes Hükümetini bir güzellik olarak değerlendirmek aslında hikmetini aşmış bir iyi niyettir. Yoksa, bu iktidar değişikliği aslında Celal Bayar'ın deyişiyle; *Mustafa Kemal'in gerici (!) yapılar karşı ördüğü baraj halkta oluşan infial sonucu patlama noktasına gelmişti.* Menderes sadece politik bir kurnazlıkla *“Ezanın aslına dönüştürerek, İmam hatiplerin açarak, Kur'an eğitiminin önündeki engellerin kaldırarak...”* gayrete gelen halkın duygularını yatıştırdı. Halbuki İslami çalışmalar için böylesi uygulamalar, tehlikelidir. Çünkü böylesi politik manevralarla sözde önü açılmış bazı dini serbestliklerle Müslümanları dünyevileştirip mücadele ve tebliğ noktasında etkisiz hale getirme amaçlanır.

1949'da resmi Kur'an kurslarının açılmasına izin veren değişiklik Süleyman Hilmi Hoca için yapanların niyetine bakmadan değerlendirilmesi gereken güzel bir nimetti. O, politik amaçlı veya İslami hareketi pasifize etme amaçlı olsa da değişikliği Kur'an eğitimi açısından lehe dönüştürmek istiyordu. Bu vesileyle nizamlı, intizamlı, yerleşik olarak teşkilatlanmalar, başladı.

1951'de Konya Lezzet Lokantası sahibi Mustafa Bey'in Çamlıca'daki evinin birinci katında ilk Kur'an kursu açılır. İlk resmi Kur'an kursu ise 1952'de Aziz Mahmud Hüdayi Hazretleri'nin çilehanesinin yanında bulunan bir binada Üsküdar Müftülüğüne bağlı olarak faaliyete geçer.

Kur'an kursları için çıkan izin sadece dostlar alış verişte görsün türünden sathi bir izindi. Yani Kur'an-ı Kerim sadece yüzünden öğretilcekti. Kur'an'ı anlamaya dönük çalışmalar ve Kur'an ilimlerini öğretmek yasaktı. Ancak Süleyman Efendi, ferasetli bir yaklaşımla bu isim altında dini ilimleri tam ve kâmil şekilde öğretiyor, talebelerini gayet iyi yetiştiriyordu.

Kur'an eğitimi kendisi için hayat memmat meselesi ve en hayırlı bir uğraş olan Süleyman Efendi, bu dönemde de talebenin her türle derdiyle bizzat meşgul olmuş.

Örneğin; bir gün talebe başkanını çağırır ve yemeklerin durumunu sorar. Talebe başkanı:

"İyi efendim, aramızda biraz para da topladık. Onunla sirke aldım, yemeklerin yanında domates salatası yapıp yiyoruz." der. Bunun üzerine Süleyman Efendi iç cebinden dörde katlanmış bir 50 lirayı çıkarır ve başkana uzatarak:

"Bir daha aranızda para toplamayın, ihtiyacınız olunca bana haber verin!" der.

O, daha önce de ifade edildiği gibi "talebeden para alınmaz, talebeye para verilir" düsturunun ve böyle bir merhametin sahibiydi. Talebenin ihtiyacını bizzat kendisi temin ederdi. Vaizlik maaşı dâhil, devletten aldığı ücrete hiç dokunmayıp, talebelerine sarf ederdi.

Sözde değişimlere rağmen Süleyman Efendi ve diğer İslam öncülerinin, müca-deleci müslümanların bütün faaliyetleri gözetim altındaydı. Süleyman Efendi, takibatlara uğruyor; fakat bunlara fazlaca önemsemiyor, ders okutmaktan ve Allah'ın dinine hizmet etmekten bir an bile geri durmuyordu.

Ömür, alınan nefeslerden tükettikçe dönülemez sona doğru yaklaşıyordu. Yıllarca soğuk camilerde müezzinlik, apartman bodrumlarında ders okutmalar... Süleyman Hilmi Hoca, hastalanmış ve romatizmaya yakalanmıştır. Ayrıca bir de

şekerden rahatsızlığı vardır.

Bir gün bir talebesi:

“Efendim! Herkesin rahatsızlığıyla meşgul oluyor, iyileşmelerine vesile oluyorsunuz. Biraz da kendi rahatsızlığımız ile meşgul olsanız!” dediğinde o şöyle cevap verir:

“Evladım! Kendime yirmi dakika ayırabilsem hiçbir rahatsızlığım kalmayacak. Fakat onu bile ayıramıyorum!”

İlahi hoşnutluk ve Ahiret saadeti için her türlü cefaya, çileye sabırla, aşkla “Merhaba!” diyenlere ne mutlu!

Kur’an eğitimi ve İslami ilimleri tedriste hız kesmeyen Süleyman Efendi, Anadolu ve İstanbul’da yetişen talebeleri çeşitli bölgelere İslami hizmet, talebe okutma ve halkı irşad etmek için gönderiyordu. Talebelerinin hizmete şevkle gitmesi onu sevince gark ederdi. Bolu’da bir gün sonra hizmete dağılacak talebelere yaşlıca bir zat sorar:

“ Nereye gönderilse gider misiniz?” Talebeler, bir ağızdan:

“ Nereye olsa gideriz; çünkü Hz. Üstad bizi yalnız bırakmaz.”

“ Siz Hz. Üstad’ı annenizden babanızdan daha mı çok seviyorsunuz?”

“ Evet, biz Hz. Üstad’ı annemizden, babamızdan daha çok seviyoruz.” Bunun üzerine o zat, hadiseyi Efendi Hazretlerine anlatır. Efendi Hazretleri de:

“Tabii... Anne babaları onların bu denî dünyaya gelmelerine vesile olmuştur. Biz ise onları lem-i eroaktan alıyoruz, dünya, kabir, mahşer ve sualden geçirip, cennet ve cema-i İlahiye kadar götürüyoruz.” buyururlar.

Onlardan aldığı güzel haberler ve temaşa eylediği hizmet aşkı, Üstad’ın en sevdiği şeylerdendi. Değerlendirme amaçlı yanına gelen talebeleri tek tek dinler, onları Allah dini için teşvik ederdi. Bir gün Prof. Dr. Asaf Ataseven, Süleyman Efendi’yi ziyarete gittiğinde, Süleyman Efendinin arkasında bazı yerleri işaretlenmiş bir harita görerek mahiyetini sormuş, o da bunların, açılan Kur’an kurslarının yerleri olduğunu ifade etmişti.

1951 yılında Süleyman Efendi, Şehzadebaşı’dan Kısıklı’ya taşınır ve Avrupa yakasındaki talebelerin tedrisini damadı Kemal Kacar’a bırakır. Bütün bu zorlu yıllar boyunca, Valide Sultan, Efendi Hazretleri’ne destek olur, sıkıntıları, zorlukları onunla paylaşırdı.

Sıkıntıların çok olduğu senelerin birinde Valide Sultan:

“Altmış talebenin bir arada, huzur içinde, sıkıntısız olarak ders okuduğunu görürsem altmış kurban keseceğim!” diye nezreder. İlahi lütuftur ki ihlaslı çalışma semeresiz kalmıyordu. Süleyman Hilmi, bir ömür Kur’an yoluna şevkle baş koymuş; yeni nesil Kur’an ahkamından ve güzel ahlaktan yoksun kalmasın diye gece gündüz, yaz kış, gizli açık.... ihlasla çalışmış ve yüreklere meltem esintisi misali ferahlık veren bir tablo, 1955’lerde gözlere kendini sunuyordu:

Bir kursta 160 talebe bir arada huzur içinde ders okuyordu. Valide Sultan da sözünde duruyor ve her hafta bir kurban kestirip talebeye ikram ediyordu.

Süleyman Efendi, Anadolu’da kurs açma faaliyeti üzerinde çok titiz duruyor, bu işin manevi mesuliyetini de hesaba kattığı için hiç gevşeklik göstermiyordu. Yeni bir Kur’an kursunun açıldığı haberi geldi mi sanki dünya onun oluyordu. Ders okutuyor veya sohbet ediyor olsa bile ara verip hemen şükür namazı kılıyordu. Talebelerin zevkle hizmete talip olmaları onu ziyadesiyle sevindiriyor, onlara dünya ve Ahiret saadeti için dualar ediyordu. Hizmete gönderdiği talebelerinin hepsi de üzerlerine düşen vazifeleri eksiksiz olarak yerine getiriyordu. Dine, Kur’an’a, ezana susamış olan halk... Bu hizmet aşıklarını bağrına basmış, kısa zamanda onlarla bütünleşmişti. Halk bu din, ilim, hizmet âşıklarını en samimi duygularla bağrına basar.

...

1956’larda Müslüman’lar üzerinde tekrar baskı ortamı oluşmuş. Çünkü küfür zihniyet olarak değil, parti olarak el değişmişti. Sözüm ona rahatlamalarla avam halkı yanıltmayı başaran Demokrat Parti, hız kesmeden mücadeleciler Müslümanlara ve İslami sorumluluğunu ifa eden alimlere zulüm ve haksızlığı sürdürmüş, onlara nefes aldırılmamaya başlamıştı.. Bir nevi Demokrat Parti yani Menderes Hükümeti “ Mazlum Müslümanların ahını alarak” kendi kuyusunu kazıyordu. Küfrün en ağır zulümleri yine en ağır vazifeyi yüklenenlere geldi. Bu hileli ve düşmanlı tertiplerden Süleyman Hilmi Hoca da payını almıştı:

Bursa’da düzmece Mehdi hadisesi olarak bildiğimiz tertip... Namaz kılmasını bile bilmeyen bir takım kişiler, akşam vakti Ulu Camiye geldiler. Ertesi gün Cuma namazında hutbe esnasında hadise çıkartıp, müdahale edenlere de saldırdılar. Yakalandıkları vakit, tertip gereği kendilerini Süleyman Efendinin gönderdiğini iddia ettiler.

Bunun üzerine Süleyman Efendi, 59 gün Kütahya Hapishanesi’nde tutuldu.

Lakin o, orada bile Kur'an-ı Kerim'e hizmetten geri kalmayıp zindanın karanlığını imanun aydınlığıyla aydınlatmaya vesile oldu ve o mekanı Yusufi Medreseye çevirdi. Allah'ın izniyle nice mahkumların hidayetlerine vesile oldu. Mahkemede Süleyman Efendi tarafından gönderildiklerini iddia eden kimseler, Süleyman Efendi'nin "hazirundan hangisi olduğu"nu bilemediler ve hakim tarafından kovuldular. Süleyman Efendi beraat etti; ama 59 günlük hapis mağduriyeti telafisi zor rahatsızlıklara yol açmıştı. Hapisten çıkınca:

"Efendim, rahatsızsınız biraz dinlenin!" diyenlere:

"Tekeri patlayan şoför, tamir bitince kaybettiği vakti kazanmak için daha hızlı gider. Biz de bu iki aylık kaybı daha fazla çalışıp kapatalım!" buyurmuştur.

Süleyman Efendi, yüksek dozda şekerden dolayı 16 Eylül 1959'a 71 yaşında iken dar-ı bekaya irtihal eyler. Allah (c.c.), Kur'an aşığı ve muallimi Süleyman Hilmi Hazretleri'ni rahmetiyle yüceltsin ve Kur'an öğrenim ve öğretimini bize miras olarak bıraktığı bu nurlu yolda bizleri de Kur'an varislerinden eylesin!

Hastalığının ağırlaştığı demlerde zamanın hükümetinin de izniyle Fatih Camii'nde Fatih türbesinin yanına defnedilmesi kararlaştırılır. Ancak daha sonra bizzat içişleri bakanı Namık Gedik'in (Aynı şahıs, Urfa'da hasta yatağında Üstad Bediüzzaman'ın bir çöp arabasına dahi olsa bindirilip getirilmesini ister. İlahi adaletin tecellisi olarak kendisi bilahare askeri darbe sonucu idam edilir ve bir çöp arabasıyla cesedi bilinmeyen bir çukura atılır.) emriyle Karaca Ahmet mezarlığında açtırılan mezara gömülmesi için yakınları zorlanır. Altunizade'den büyük bir cemaatle yola çıkan cenaze, yolu kesilerek Karaca Ahmet istikametine döndürülür. Cenaze sahipleri feraset ve dirayetle hadise çıkarmadan bu karara rıza gösterirler ve Süleyman Efendi'yi Karaca Ahmet mezarlığına defnederler.

Ne hazin ve dikkate değer bir durumdur ki, İslam düşmanları mücadele önderlerinin canlısından korktukları kadar onların ölümünden de korkmaktalar. Bu sebeple, Müslüman davetçilere örnek niteliğindeki bu hazinelerin unutulması için onların ölümlemlerini veya mezarlarını halkan gizlemek için bin bir uğraş verirler. Üstad Bediüzzaman Said Nursi ve Şeyh Sait Palevi'nin mezarlarının bugün dahi bilinmemesi, İskilipli Atif Efendi'nin mezarının yakın bir zamanda açığa çıkması, İslam Şairi Mehmet Akif'in ölümünün bir devlet politikası olarak saklanması bu tezin haklılığını netleştirmektedir. Yine bu hakikat şu anıyla da görülmektedir.

Düzceli Hafız Hilmi Ak, anlatır:

"Ben İstanbul'da okurken Süleyman Efendi Hazretleri zaman zaman beni yanına alırlar, sohbet meclislerinde bana Kur'an-ı Kerim okutturur ve "Aferin küçük

hafız!" diyerek iltifat ederlerdi. 1938 yılında yine böyle bir sohbet meclisinde Efendi Hazretleri başını göğsüne eğerek bir müddet tefekküre daldı ve daha sonra başını kaldırıp şunları söyledi: ' Öyle devlet adamları, öyle hükümetler gelecek ki, bizim için kazdırılan mezarımıza bile bizi koymayacaklar.' Ancak ben bu sözlerin manasını ancak 16 Eylül 1959 günü anlayabildim..."

...

Adeta bir ilim deryası Süleyman Hilmi Hoca'nın ilmi mürekkep olup kâğıtlara akmaz. Sadece şu dört eser dışında eser vermez:

1) *Yepyeni Usul ve Tertiple Kur'an Harf ve Harekeleri*: Kur'an'ın öğretilmesi amacıyla tertip bu eserde yeni ve kolay bir usulle Kur'an-ı Kerim'i öğretme hedeflenir.

2) *Mektuplar ve Bazı Mesil-i Mühimme*: Ona ait mektup ve bazı yazıların bulunduğu bu eserde tarikat erbabının hallerinden, sohbet ve adabından ve tarikat ehlinin kaçınması gereken şeylerden bahseder.

3) *Risale-i Kibrît-i Ahmer*: Bu eserde kelim ve tasavvufî alakalı değişik mevzular işlenir.

4) *Risale-i İksâr-i Ulûm ve Ma'rifet*

Böylesine velud bir âlimin sınırlı sayıda eser vermiş olması ister istemez dikkatlerden kaçmaz. Çünkü ilmin doğası kalemi, kalem de kâğıdı ister ki âlimin ilmi zihinlerde unutulmaktan kurtulup yazıyla sürekli bir hal alsın ve ilme müştak insanlar da bu ilim kaynağından doya doya nasiplensin! Duruma meraklı olanlar merakını yenemez ve Kur'an'ı adeta unutturma/unutma cenderesinden alıp İlahi Kelamın öğretimine kendini adanmış bu gayretli Kur'an hadimine niçin ilmîni kâğıda dökmediği/ İslami eserler yazmadığı sorulur. O da despot uygulamalar ve zorba muamelelerle İslam'a dair ne varsa yasaklanmaya, yok edilmeye çalışıldığı bir ortamda ilme talip öğrenciler yetiştirmeyi daha gerekli görür ve kendince haklı ve ibretli şu cevabı verir:

"Selefin mum ışığında yazdığı baha biçilmez hazine misali eserlerin toprağa gömülerek çürüdüğünü, bakkallara satılarak çöplüklerde çiğnendiğini, bir kısmının da kütüphane raflarında tozlanmış ve çürümeye terk edilmiş olduğunu gördüm. Medreseleri kaplanmış, yazısı değiştirilmiş, din ilimleri yok olmaya yüz tutmuş olan bir zamanda, kitap yazmaktansa, yazılan ilmî eserleri anlayarak anlatacak ve ilmi satırdan sadra intikal ettirip yaşatacak talebe yani canlı kitap yetiştirmeyi daha lüzumlu buldum."

...

Süleyman Hilmi Tunahan, bu sınırlı cümlelerle anlatılmaktan daha öte anlatılmaya, bilinmeye ve örnek alınmaya değer bir alim ve amil şahsiyettir. belki de anlattıklarımız üzerine onun tanınmasında daha sahih olur niyetiyle bazı İslami şahsiyetlerin dilinden onu tanımaya çalışalım:

1) M. Necati Bursalı:

“Süleyman Efendinin en büyük hususiyetlerinden biri de şüphesiz ki Allah’ın kelamı Kur’an-ı Kerim’e ettiği hizmetlerdir. Allah demenin bile yasak edildiği o karanlık günlerde bu işi başarabilmek için insanda Uhud Dağı gibi yürek olması gerek. Büyük insanların çileleri de büyük olur. Süleyman Efendi de pek çok ezalar, cefalar çekmiştir.

O, hiçbir zulüm ve cefadan yılmadı. Kur’an caddesinde ömür arabasını son nefesine kadar sürdü.”

Süleyman Efendi büyük bir mücadele ve dava ruhuna sahipti. Onu, muasırlarında nadiren rastlanan bir aksiyon insanı olarak müşahede ediyoruz. Hatta sadece kendilerine değil, ondan feyz almış, rahle-i tedrisinde bulunmuş nice talebelerinde dahi günümüzde aynı hasleti müşahede ediyoruz. Onun aksiyon cephesini ifade etmesi bakımından talebelerine söylediği şu sözleri burada aynen zikretmek istiyorum: *“Biz, ömrümüzde bir defa olsun sırtımızı yaslayıp rahat oturmadık, huzur-u İlhî’de böyle bir kaydımız yoktur. Allah (c.c) ve Rasulü buna şahittir. Aklınızı başınıza alın.”*

2) Talebelerinden Mehmet Bozkır:

“Evlatlarım! Bugün insanların pek çokları vadilerden akan sel gibi cehenneme doğru hızla akmaktadırlar. Nasıl ki bir afet olur, dağda derede sel ne bulursa alıp götürürse; dinsizlik, ahlaksızlık ve cehalet de insanları böylesine cehenneme götürüyor. İnsanlar bu selden kendilerine lazım olanları kurtarmak için nasıl çırpınırlarsa; biz ve benim evlatlarım, ilim ve cihadla cehenneme gitmekte olan bu insanlardan elimizden geldiği kadar kurtarmaya çalışacağız.”

Peki günümüzde sayıları üç binlerle ifade edilen ve dünyanın her köşesine yayılmış olan bu talebe yurtlarının (Kur’an kurslarının) maddi ihtiyaçları nasıl karşılanıyor? Bazılarının tabiriyle değirmenin suyu nereden geliyor?

Vaktiyle kimileri “Bunlar Mussolini’den para yardımı alıyorlar” demişler hatta bu mevzuda Alanya’da mahkemeye verilmişler. Günlerce süren asılsız dava beraat ile neticelenmiştir.

Süleyman Efendi cemaati, halka hizmeti Hak’a hizmet olarak telakki etmişler ve

maddi finansı da zekat ve öşür müessesini ihya ederek halktan temin etmişlerdir. Zekat ve mahsulün zekatı olan öşür Allah'ın kullarına bir emridir. Süleyman Efendi bu husus üzerinde ısrarla durmuştur...”

3) Üstad Bediüzzaman Said Nursi:

Süleyman Efendi'nin yakın talebelerinden muhterem Mehmed Emre Hocaefendi anlatıyor: “Sivrihisar'da vazifeye başladığım sırada ziyaretime gelen Emirdağ Müftüsü Mehmet Oral'a iade-i ziyarette bulunmak üzere Emirdağ'a gitmiştim. Bahsi geçen zat beni birkaç gün misafir etti.

Bediüzzaman Said Nursi Hazretlerinin bu ilçede bulunduğunu öğrenince Kur'an Kursu öğreticisi Hafız İbrahim ile birlikte üstadı ziyarete gittik. Bu muhterem zatın ikamet ettiği ev, Kur'an Kursu'nun tam karşısındaydı. Sokak kapısından içeri girince elle yazılmış bir kağıdın kapısının arkasına raptedildiğini gördüm. Ve merak saikasıyla yaklaşıp okudum.

Üstadın ifadesiyle kaleme alınmış bulunan yazıda şöyle deniyordu: “*Ben yaşlı ve hasta bir Said'im. Beni ziyaret etmek isteyenler kitaplarımı okusunlar. Böylece daha çok istifade ederler.*”

Üstad Hazretlerinin hizmetinde bulunan Zübeyr, bizi görünce aşağı indi ve maksadımızı öğrenince kapının arasındaki kağıdı gösterdi. Ben “O yazıyı siz gelmeden önce okudum. Buna rağmen ziyaret etmek istiyorum. Kabul etmezlerse geri gideriz.” dedim. Yukarıya gidip geldi ve üstadın huzuruna kabul edileceğimizi haber verdi, sevindim.

Odadan içeri girdiğimizde Üstad, oturmakta bulunduğu karyolanın üzerinde iki dizi üzerine gelerek boynuma sarıldı. Ben de elini öpüp oturdum. Said Nursi Hazretleri kendine mahsus şivesiyle; “*Müftü deyince yaşlı, ihtiyar bir kimse tasavvur ediyordum. Sen gençmişsin. Kimde okudun?*” dedi. Ben: “*Süleyman Efendi Hazretleri'nde*” cevabını verdim. Bunun üzerine; Üstad, “*Ben kendini görmemişim. Fakat manen tanırım. Ulema-i su İslam dininin şerefini ayak altına düşürdüler. Fakat o bunu minarenin şerefesi gibi yükseltti. Onu ve talebelerini okuduğum evradın sevabına ortak kılıyorum.*” dedi.

Bediüzzaman'ın talebelerinden Mustafa Sungur şöyle bir hatıra nakletmektedir:

“16 Eylül 1959 tarihydi. Bediüzzaman Hazretleri aniden şiddetle rahatsız oldu. Bu rahatsızlığı üç gün devam etti. Gazete okumadığından ve radyo dinlemediğinden hâl-i âlemden haberi yoktu. Üç gün sonra İstanbul'dan Rüşdü Bey isimli talebesi geldi. Onu görünce hemen ahvâl-i âlemden ve İstanbul'da ne olup bittiğinden

sordu. O da “Üstadım, Süleyman Efendi vefat etti” deyince, üstad birden kalkarak “Kardeşim, Şeyh Süleyman mı? Şeyh Süleyman mı?” diyerek dikkatle sordu. “Evet üstadım, Şeyh Süleyman” deyince Bediüzzaman şöyle dedi: “Kardeşim ne zaman vefat etti?” Bu soruya verilen cevap bizi daha da hayrete düşürmüştü. Zira tam vefat ettiği saat Bediüzzaman hastalanmış ve bu manevi elemi hissetmişti. Bediüzzaman, devamla

“Kardeşim, Allah rahmet eylesin, Allah rahmet eylesin, mübarek veli bir zattı, mühim hizmetler ifa etti. Allah rahmet eylesin.”

Arif Hikmet Köklü beyefendi 14.09.2001’de şu enteresan hatırayı anlatmışlardır;

“Bazı kimseler Bediüzzaman Said Nursi aleyhinde neşriyatta bulunuyorlardı. Onların tesirinde kalarak Şeyh Süleyman Efendi Hazretleri’ne “Biz Said Nursi’yi nasıl bileceğiz?” diye sordum. “Bu Bediüzzaman hazretleri Türkiye’de en sevdiğim zattır!” dediler. Yanından bir zat çıkıyordu, onu kast ederek “Siz gelmeden önce bir zat gelmişti. Said Nursi hazretlerinin yanından gelmiş ve sohbetinde bulunmuş. Sohbette bizim bahsimiz olmuş. Ayağa kalkarak: “Ne kadar sevap kazanmışsam yarısını Şeyh Süleyman efendiye veriyorum” dediğini bize nakletti. Biz de o zata dedik: “Biz de bu güne kadar sevap ve hayır namına ne kazandı isek hepsini Said Nursi hazretlerine hediye ediyoruz. Bunu kendisine bildirirsiniz.”

4) Mehmed Kırkıncı Hocaefendi:

“Bu zat daha ne yapsın ki? Almanya’da ve yurttan her vilayette bu kadar Kur’an kursları var. Her çocuğu Kuran’a bağladı. Arapça’yı sevdirdi. Tedrisatı sevdirdi. Bu kadar insanın kalbini Kuran’a bağlamak Hilmi Tunahan’a nasip oldu. Allah ondan razı ol!”

5) Necip Fazıl Kısakürek, “*Son Devrin Din Mazlumları*” isimli eserinde şöyle der:

“Süleyman Efendi, beni bu gençlerle temasa geçirmiş ve bahçemizde yattığı halde farkında olmadığımız bir hazinenin keşfi gibi, hayretle karşılık bir takdir duygusuna boğmuştur. Evet, o zamana kadar cansız bir ezber zemini üzerinde öne arkaya sallantılı, papağanvari bir tekrarlama işinden ibaret zannettiğim ve İslam’ın, fezayı milyonlarca projektörle delici kainat görüşlerine yabancı saydığım Kur’an kursları faaliyeti hayret ve saadetle gördüm ki: Gökten necaset yağın bir devirde üzerlerine tek kir bulaşmamış, zeka ve irfanları her inceliğe ulaşmış güdücüler elindedir. Ve bu genç güdücüler mevki ve istikamet tayini noktasından bütün dost ve düşman kutupları, doktorların sıhhat ve marazı tanıdıkları gibi teşhis ehliyetindedir. Diye-

bilirim ki, Türkiye’de, Kur’an kursları topluluğu ayarında vahdet, merkeziyet ve davalarında salabet belirtici ikinci bir teşekkül mevcut değildir. Bu topluluk, terbiyesini Silistreli Süleyman Hilmi Tunahan’dan alanların veya alanlardan alanların tablolaştırıldığı kadrodur ve bu tabloda şahıs, fikir, ilim, usul, her unsurun doğrudan doğruya bağlı olduğu tek mihrak, tek kelimeyle şeriatır. İşte bağlılıklarındaki kuvvete bu manayı verdiğim, bütün gençliğe tavsiyem gibi şeriatı bu manada idealleştirmelerini ve şeriat aşkını bu manada şuurlaştırmalarını beklediğim ve kendilerini yeni iman neslinin en saf ve en temiz damarlarından biri saydığım Kur’an kursları topluluğuna yakınlığım buradan geliyor...

... Ne hazindir ki, diyanet camiasında bazıları bu din alimi ordusundan rahatsız olmuş ve onları diyanetten tasfiye etmek için değişik iftira ve bühtanlar ortaya atarak kasıtlı senaryolar hazırlayıp kendilerine kamuoyu oluşturmaya çalışmışlardır. Üzülerek belirtmek gerekir ki her devirde böyle iftiralara ve iftiracılar inanan ve ona taraftar olanlar çıkmıştır. Bu ve buna benzer iftiralarla kamuoyu karıştırılmış ve bu genç hizmet ordusunu diyanetten tasfiye işi başlamıştır...

... Herkes pireler gibi deliklerine saklanır ve ortaya çıkmazken tam 33 yıl bu davanın çilesini çekmiş ve büyük meselenin nirengi noktalarını göstermiş biri olarak kaydedeyim ki; din öğreticiliği bahsinde Süleymancılar diye yaftalanan topluluğa dil uzatanlar ve onları köstekleyenler hakikatten uzak, sadece çekememe duygusuna bağlı, nefesine emin olmama uhdesinden gelen tepkilerden ibarettir. Bu da pek çoklarınca gayenin İslam değil, şahıs ve zümre hırsı olduğunun şaşmaz ifadesidir.

...

Bu noktada şu hususu belirtmeden geçmek olmaz: Günümüzde kendilerini Süleyman Hilmi Hoca’ya nisbet eden ve Talebe yurtları açarak Kur’an dersini vermeyi gaye eden bir yapılanma vardır. Bu yapılanma resmi boyutta olmasa da dilden dile “Süleymancılar” olarak bilinir ve adlandırılır. Bu yapıdan bahseden eserlerin çoğu bu cemaatin Süleyman Hilmi Tunahan, tarafından kurulduğunu yazar. Oysa bu böyle değildir. Çünkü Süleyman Hilmi Hoca bir Nakşibendî Şeyhidir. Nakşibendîlik de asırları aşan tasavvufi bir gelenektir. Süleyman Hilmi Hazretlerinin vefatından sonra talebeleri, onun belirlediği prensipler çerçevesinde çalışmalarına devam etmişlerdir. Eğer, illaki böyle bir cemaatten bahsedilecekse, bu cemaat Tunahan’ın vefatından sonra kurulmuştur.

Kaynakça

Akgündüz, Ahmed, *Arşiv Belgeleri Işığında Süleyman Hilmi Tunahan*, Osav Yay.

"Büyük Müceddid İçin Ne Dediler?" *UFUK Gazetesi*, 25 Ekim 1978.

Demirel, Ali, *Manevi Dünyamızda İz Bırakanlar*.

Emre, Mehmed, *Hatıralarım*, Erhan Yay.

Hadikatü'l-Evliyâ, s. 123-127

Okur, Salih, *Ulemanın Gözüyle Süleyman Hilmi Tunahan Hazretleri*.

Şentürk, Hulusi, *Türkiye'de İslami Oluşumlar ve Siyaset*, Çıra Yay.